

UCHWAŁA NR XXXV/393/2017

RADY MIEJSKIEJ W KARTUZACH

z dnia 31 maja 2017 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wsparcia Dziecka i Rodziny na lata 2017 – 2019, wynikającego z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Na podstawie art. 18, ust. 2, pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2016 r. poz. 446, ze zm.) oraz art. 10, ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz. U. z 2017 r. poz. 697)

**Rada Miejska w Kartuzach
uchwala co następuje :**

§ 1.

Przyjmuje się Gminny Program Wsparcia Dziecka i Rodziny na lata 2017 – 2019 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Kierownikowi Gminnemu Ośrodka Pomocy Społecznej w Kartuzach.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Kartuzach

Andrzej Pryczkowski

RADCA PRAWNY

Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej
w Kartuzach

Elżbieta Roglińska-Grądkiewicz

Gminny Program Wsparcia Dziecka i Rodziny na lata 2017 – 2019
Spis treści

Wstęp

I. Diagnoza

1. Sytuacja demograficzna

2. Zasoby Gminy Kartuzy w obszarze wsparcia dziecka i rodziny

a. Zasoby wspierające rodziny w środowisku

- wsparcie w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej
- wsparcie specjalistyczne na rzecz rodzin zagrożonych i dotkniętych kryzysem
- instytucjonalne formy opieki

3. Kierunki zmian w Gminie Kartuzy systemie wsparcia dziecka i rodziny, na przestrzeni ostatnich trzech lat

a. Zarządzanie zorientowane na dowartościowanie innowacyjnych i aktywizujących form wsparcia

b. Współpraca służb działających w obszarze wsparcia dziecka i rodziny

c. Działania ukierunkowane na zmniejszanie liczby dzieci trafiających do opieki instytucjonalnej

4. Analiza SWOT

II. Część strategiczna

- Wizja gminnego systemu wsparcia dziecka i rodziny w roku 2019

- Cel strategiczny, cele szczegółowe, kierunki działań

III. Monitoring i ewaluacja programu

IV. Finansowanie programu

V. Realizatorzy programu

Wstęp

Dobro rodziny postrzegane jako zapewnienie możliwości wsparcia we wszystkich wymiarach jej społecznego funkcjonowania, niezależnie od sytuacji materialnej, posiadanych zasobów czy trudności, jest jednym z priorytetów polityki społecznej gminy Kartuzy.

W zgodzie z tą wartością naszym zadaniem jest wdrażanie kompleksowych formy pomocy rodzinie w środowisku przy jednoczesnym zapobieganiu i zmniejszaniu liczby dzieci w systemie pomocy instytucjonalnej. Tak więc, aktualnie funkcjonujący system opiera się na intensywnych działaniach profilaktycznych skierowanych do rodzin.

Wejście w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, umocniło istniejące i wprowadziło nowe rozwiązania systemowe w pracy z rodziną przeżywającą trudności. Ustawa wprowadziła także obowiązek przygotowania przez gminy trzyletnich programów wsparcia rodziny, w który wpisuje się niniejszy dokument. Obok ustawy program realizuje założenia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Kartuzy na lata 2014 – 2020 w zakresie wymogu programowania działań w kluczowych obszarach wsparcia społecznego.

Gminny Program Wsparcia Dziecka i Rodziny na lata 2017– 2019, w pierwszej części prezentuje diagnozę istniejącego systemu wsparcia, uwzględniającą zarówno funkcjonujące na terenie gminy rozwiązania, współpracujące w tym obszarze podmioty, a także ukazuje dane, obrazujące istniejące kierunki zmian i zachodzące procesy. Podsumowanie części diagnostycznej stanowi analiza SWOT, wskazująca mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia związane z przyszłym funkcjonowaniem systemu. Druga, strategiczna część Programu, wyznacza priorytety i cele do realizacji oraz wskazuje na przebieg procesu monitorowania i ewaluacji programu.

I. Diagnoza

1. Sytuacja demograficzna

Zmieniająca się rzeczywistość i warunki życia mają wpływ na model polskiej rodziny, który w ostatnich latach uległ przemianom. Młodzi ludzie coraz później decydują się na zawarcie związku małżeńskiego, coraz częściej związki mają charakter nieformalny. Żyjemy w starzejącym się społeczeństwie a wskaźnik liczby osób w wieku poprodukcyjnym stale rośnie.

Wprowadzenie rozwiązań w polityce prorodzinnej takich jak „becikowe”, ulga podatkowa na dzieci, urlop rodzicielski, Karta Dużej Rodziny, świadczenia wychowawcze, świadczenie wychowawcze czy rozwiązania pozwalające na godzenie życia zawodowego i rodzinnego (powstawanie nowych miejsc w żłobkach czy przedszkolach), ma na celu zachęcenie rodziców do podjęcia decyzji o powiększaniu rodziny. Rozwiązania przyjęte z poziomu krajowej polityki prorodzinnej nadają kierunki zmian i podkreślają znaczenie budowania przyjaznych warunków dla rozwoju polskich rodzin.

Sytuacja demograficzna w gminie Kartuzy, biorąc pod uwagę powyższe tendencje prezentuje się bardzo podobnie. Jest tak, w przypadku danych dotyczących przyrostu naturalnego (wskaźnik za 2012 rok na poziomie minus 175), czy starzenia się ludności (34 osoby w wieku poprodukcyjnym w 2012 r. przypadały na 100 osób w wieku produkcyjnym) – dane GUS z 2012 roku.

Sytuacja rodzin uwarunkowana jest nie tylko zmianami demograficznymi. Pozytywnym na ogół procesom zmian społecznych, ekonomicznych, kulturowych na różnych etapach zmiany, towarzyszą nieodłączne zagrożenia. Nieaktywność zawodowa, a co za tym idzie ubóstwo, trudności opiekuńczo-wychowawcze, przemoc czy uzależnienia to problemy, z którymi rodzina sama nie jest w stanie sobie poradzić. Miejscem, do którego mogą zgłosić się rodziny przeżywające w/w trudności m.in. jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kartuzach. Analiza statystyk systemu pomocy społecznej ukazuje skalę oraz problemy, z jakimi borykają się rodziny. Zgodnie z danymi GOPS za 2015 r. w Kartuzach pomocą objętych było 1245 rodzin, w tym 652 rodzin z dziećmi. Rodziny, które zwracają się o pomoc do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej borykają się z różnego rodzaju trudnościami. Najczęściej diagnozowane są problemy opiekuńczo-wychowawcze. Spośród rodzin z dziećmi, korzystających ze wsparcia GOPS w 2015 roku (łącznie 652 rodzin) grupę 442 z nich stanowiły rodziny dotknięte tym problemem. Spośród nich ponad połowa – 267 to rodziny niepełne i wielodzietne, co oznacza, iż rodziny te w szczególności mogą doświadczać trudności i potrzebować wsparcia. W wielu z nich zostały naderwane lub zerwane więzi, a stopień występujących problemów stwarza realne zagrożenie odebrania dzieci i umieszczenia ich w zastępczych formach opieki. Często problemowi opiekuńczo wychowawczemu towarzyszy problem nadużywania alkoholu, a w wielu przypadkach rodziny te znajdują się na poziomie minimum egzystencji.

Dane liczbowe dzieci i rodzin korzystających z świadczeń pomocy społecznej przedstawia poniższa tabela. Na przełomie ostatnich trzech lat wyraźnie obserwuje się spadek liczby rodzin i dzieci w tych rodzinach korzystających z pomocy GOPS.

Lp.	Dzieci i rodziny korzystające z świadczeń pomocy społecznej.	Lata			
		2013	2014	2015	2016
1.	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej ogółem.	1310	1264	1245	1178
2.	Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej.	3931	3326	2749	3205
3.	Liczba osób w rodzinach z dziećmi korzystających z pomocy społecznej.	3018	3326	2749	2638
4.	Liczba rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej.	733	775	652	639
5.	Liczba rodzin z dziećmi korzystających z posiłków.	606	609	508	502
6.	Liczba dzieci w rodzinach korzystających z pomocy społecznej.	1774	1888	1468	1430
7.	Liczba dzieci korzystających z posiłków.	1167	1221	996	994

Tab. 1: Dane własne Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kartuzach z lat 2013 - 2016

Innym z problemów, mających destrukcyjny wpływ na życie rodziny i wychowujących się w niej dzieci jest przemoc. Jak wynika ze statystyk ogólna liczba Niebieskich Kart z roku na rok wzrasta. Na koniec 2015 roku procedurą Niebieskiej Karty objętych jest 247 rodzin. W 2015 roku wszczęto 59 nowych procedur „Niebieskiej Karty”. W porównaniu z latami 2013 i 2014 obserwuje się podobnym poziomie. Sugeruje to, że problem przemocy w rodzinach nie jest już zamknięty „w czterech ścianach”. W ostatnich latach dzięki poparciu samorządu nastąpił rozwój działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zwiększyła się wrażliwość i świadomość społeczna powodująca, że można otoczyć opieką rodziny przeżywające kryzys, związany z problemem przemocy.

Poniższa tabelka przedstawia dane ilościowe w zakresie rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty na przełomie lat 2013 – 2015.

Lp.	Dane z terenu gminy Kartuzy	2013	2014	2015	2016
1.	Ilość rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty.	132	188	247	82
2.	Ilość nowych wszczętych postępowań w rodzinach w procedurze Niebieskiej Karty.	66	56	59	59
3.	Ilość zamkniętych Niebieskich Kart.	17	28	23	17
4.	Ilość spraw skierowanych do prokuratury.	7	4	4	3

Tab. 2: Dane własne Gminnej Komisji ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie z lat 2013 – 2016.

Zasygnalizowany obraz kondycji rodzin z gminy Kartuzy stwarza konieczność ciągłego dostosowywania systemu wsparcia i reagowania na pojawiające się potrzeby.

W oparciu o istniejące zasoby, a także poprzez wprowadzanie nowych rozwiązań. Polityka rodzinna gminy koncentruje się na zapewnieniu adekwatnego wsparcia rodzinom zwracającym się o pomoc.

2. Zasoby gminy Kartuzy w obszarze wsparcia dziecka i rodziny

a. Zasoby wspierające rodziny w środowisku

- wsparcie w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej

Do najistotniejszych wydarzeń promujących politykę prorodzinną gminy Kartuzy w ostatnich latach należy zaliczyć wsparcie asystenta rodziny, zainicjowanie obchodów Międzynarodowego Dnia Rodziny oraz realizacja projektów socjalnych „Kluby wakacyjne” dla dzieci przy wsparciu rodziców i środowiska lokalnego. Głównym celem jest wsparcie bezpośrednio rodziny, kreowanie pozytywnego wizerunku rodziny i promowanie wartości jaką jest rodzina.

Istniejące zaplecze wspierające rodziny w samodzielności i rozwoju stanowią instytucje i organizacje zlokalizowane na terenie Kartuz i działające w obszarze wsparcia dziecka i rodziny. Są to z jednej strony jednostki samorządowe takie jak: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie z drugiej strony organizacje pozarządowe oferujące dostęp do różnorodnych usług min. poradnictwa, organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży, wsparcia rzeczowego (Fundacja Pomorskie Centrum Pomocy Alkoholikom i ich Rodzinom, Polski Czerwony Krzyż – pomoc żywnościowa).

Szeroką działalność o charakterze edukacyjnym skierowaną do dzieci i młodzieży realizuje Kartuskie Centrum Kultury oraz Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna, oferując wachlarz zajęć pozaszkolnych, w ramach których dzieci i młodzież mogą rozwijać swoje zainteresowania. Biblioteka w Kartuzach to miejsce, w których oprócz standardowej działalności związanej z udostępnianiem mieszkańcom zbiorów czytelniczych realizowane są ciekawe projekty, skierowane przede wszystkim do dzieci i młodzieży i osób dorosłych. Wśród nich występy teatrzyków, wspólne czytanie, warsztaty rozwojowe, gry planszowe, zajęcia plastyczne.

Podobnie jak w przypadku Kartuskiego Centrum Kultury i Biblioteki, także szkoły kierują swoją ofertę w godzinach popołudniowych do mieszkańców, w tym także do dzieci, młodzieży i rodziców.

- wsparcie specjalistyczne na rzecz rodzin zagrożonych i dotkniętych kryzysem

Kartuzy dysponują potencjałem placówek wsparcia dziennego, które przyczyniają się do wsparcia rodzin w wykonywaniu podstawowych funkcji opiekuńczych, wychowawczych, edukacyjnych, kompensacji deficytów dzieci i młodzieży. Wśród nich można wymienić Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną, która prowadzi pracę o charakterze diagnostyczno-terapeutycznym, udzielając bezpłatnej pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom, młodzieży, ich rodzicom i nauczycielom. Poradnia oferuje udział w grupach edukacyjnych dla rodziców, cyklach spotkań rozwijających kompetencje językowe i komunikacyjne dzieci, cyklach warsztatów usprawniających percepcję słuchową dzieci. Prowadzone są także konsultacje logopedyczno-psychologiczne dla rodziców z małymi dziećmi oraz konsultacje dla rodziców dzieci doświadczających krzywdzenia, interwencje w stanach kryzysowych.

Rodziny, które znalazły się w sytuacji kryzysowej mogą liczyć na działania instytucji powołanych do wspierania rodzin dotkniętych problemem przemocy. W gminie Kartuzy realizowany jest Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Osoby uwiękane w przemoc mogą skorzystać z pomocy psychologicznej, socjalnej, poradnictwa prawnego. Sprawcy przemocy motywowani są do wzięcia udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych.

Innym, równie dojmującym problemem, który dotyka mieszkańców gminy Kartuzy i często współwystępuje z problemem przemocy jest uzależnienie od alkoholu. Bezpłatną, profesjonalną pomoc terapeutyczną dla osób używających szkodliwie alkoholu, uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych świadczy Klub Abstynenta „Novum” oraz Fundacja Pomorskie Centrum Pomocy Alkoholikom i ich Rodzinom.

Znaczące uzupełnienie systemu wsparcia dziecka i rodziny stanowi asystentura rodzin, która wraz z intensywną pracą socjalną jest ofertą dla rodzin, będących w długotrwałym kryzysie. Zatrudnienie w GOPS 3 asystentów rodzin, jest odpowiedzią na potrzebę podjęcia działań na rzecz rodzin, u których stwierdzono brak motywacji do współpracy i wejścia w proces wsparcia lub zmotywowane samodzielnie zgłosiły potrzebę wsparcia w procesie wychowawczym. Drugą grupę odbiorców wsparcia asystenta rodziny stanowią rodziny, których dzieci już przebywają w pieczy zastępczej, a które wytypowane zostały do wejścia w proces reintegracji i pracy w kierunku powrotu dzieci do domu rodzinnego. W roku 2015 trzech asystentów rodziny współpracowało z 29 rodzinami, w których łącznie przebywało 88 dzieci. Szczegółowe dane liczbowe w zakresie wsparcia asystenta rodziny na przełomie ostatnich trzech lat przedstawia poniższa tabela.

Lp.	Wsparcie asystenta rodzin GOPS Kartuzy	Lata			
		2013	2014	2015	2016
1.	Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny.	12	29	29	41
2.	Liczba osób objętych wsparciem asystenta rodziny.	63	141	139	184
3.	Liczba dzieci nieletnich w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny.	42	93	88	120
4.	Liczba nowych rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny.	8	17	12	19
5.	Liczba rodzin z którymi zakończono pracę ze względu na osiągnięcie celów.	0	6	4	10
6.	Liczba rodzin z którymi zakończono pracę ze względu na zaprzestanie współpracy przez rodzinę.	0	4	1	4
7.	Liczba rodzin z którymi asystent kontynuował współpracę po umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej.	0	0	1	2

Tab. 3: Dane własne Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kartuzach z lat 2013 - 2016

Powyższe dane jednoznacznie wskazują skalę problemów w rodzinach i potrzeb w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo – wychowawczych na terenie gminy Kartuzy.

Instytucjonalne formy opieki

Zadania z zakresu pomocy społecznej dotyczące wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kartuzach. Przy PCPR w Kartuzach działa Centrum Interwencji Kryzysowej.

PCPR w Kartuzach realizuje zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej (zwany dalej Organizatorem). W tym celu działa Zespół ds. rodzinnej pieczy zastępczej. Do jego zadań należy kwalifikowanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka, organizowanie szkoleń dla kandydatów i rodzin zastępczych. Organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia pomoc i wsparcie rodzinom zastępczym. Organizator współpracuje ze środowiskiem lokalnym, a w tym z ośrodkami pomocy społecznej, sądami, instytucjami oświatowymi i leczniczymi, kościołami, związkami wyznaniowymi i organizacjami społecznymi. Ważnym zadaniem jest też prowadzenie poradnictwa i terapii dla rodzin zastępczych i dzieci oraz zapewnianie im pomocy prawnej. Organizator przekazuje także do ośrodków adopcyjnych informację o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, aby poszukiwać dla nich rodzin adopcyjnych. Wszystkie zadania realizowane są zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz Powiatowym programem systemu i rozwoju pieczy zastępczej w powiecie kartuskim.

System pieczy zastępczej obejmuje też szeroki dział świadczeń instytucjonalnych i rodzinnych form opieki zastępczej.

Główne działania PCPR na rzecz rodziny to:

- zapewnienie dzieciom opieki zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo terapeutyczne, wspieranie procesu ich usamodzielniania,

- prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym,
- finansowanie świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu,

3. Kierunki zmian w gminnym systemie wsparcia dziecka i rodziny, na przestrzeni ostatnich 3 lat

a) Zarządzanie zorientowane na dowartościowanie innowacyjnych i aktywizujących form wsparcia.

Najbardziej optymalnym środowiskiem do wychowywania dzieci jest rodzina naturalna, w związku z tym w pierwszej kolejności podejmowane są działania systemowe, zmierzające do wspierania rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Budowanie optymalnej adekwatności działań wspierających rodziny koncentruje się nie tylko na ciągłym dostosowywaniu charakteru metod pracy i form realizowanych usług, ale także na doskonaleniu jakości istniejącego wsparcia. Proponowanie nowych i aktywnych rozwiązań systemowych wychodzi naprzeciw rodzącemu się zapotrzebowaniu na wsparcie, które pozwala na zachowanie integralności rodzin i odchodzenie od biernej postawy rodziny w relacji pomagania.

b) Współpraca służb działających w obszarze wsparcia dziecka i rodziny.

Jedną z fundamentalnych zasad na jakiej oparto system profilaktyki i reagowania na problemy społeczne, to zasada partnerstwa ponadsektorowego pomiędzy podmiotami wspierającymi dziecko i rodzinę. Ten priorytet przyjęty pozwala na interdyscyplinarne podejście do rozwiązywanych problemów, zgodnie z założeniem, że tylko współpraca służb i instytucji zapewnia komplementarne podejście do rodziny i świadczenie adekwatnego i spójnego wsparcia. Dzięki gotowości osób, podmiotów i instytucji do wspólnego reagowania na pojawiające się problemy, możliwe jest budowanie sieci wsparcia na rzecz rodzin. Wspólne działania zmierzają do zachowania bieżącego przepływu informacji, opracowywania i realizacji planów pomocy rodzinom, wymiany wiedzy. Pełna otwartość do szerokiej współpracy wielu służb pomocowych pozwala na wprowadzanie szeregu inicjatyw rozszerzających ofertę dla mieszkańców o działania, których do tej pory nie było.

Przykładem współpracy skupionych w środowiskach lokalnych jest sieć podmiotów zaangażowana we współpracę przy procesie organizowania społeczności lokalnej w obrębie Osiedla Wybickiego w Kartuzach, Brodnicy Górnej i Burchardtwa. W tym nurcie prowadzone są od kilku lat działania podejmowane w ramach organizowania społeczności lokalnej, a społeczność mieszkańców jest zarówno odbiorcą, jak i decydem w sprawach dotyczących organizacji czasu wolnego w okresie wakacyjnym i ferii zimowych. Liderem prowadzonych działań i współpracy na tym terenie jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, który prowadzi aktywny dialog z społecznością lokalną, w szczególności z takimi podmiotami jak: Sąd – kuratorzy rodzinni, prowadzący na tym terenie pracę z rodzinami, Komenda Powiatowa Policji, Straż Pożarna, lokalni przedsiębiorcy, Kościół a także sami mieszkańcy. Współpraca przy organizowaniu społeczności lokalnej, w której istniejąca koalicja wspiera podmiotowość mieszkańca, pozwala na budowanie poczucia tożsamości i umacnia więzi społeczne.

Kolejnym przykładem jest wspólna realizacja pilotażowej części Projektu „Schematom STOP! Wspólne działania instytucji pomocy społecznej i instytucji rynku pracy - pilotaż” współfinansowanego z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013 w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (Lider PCPR Kartuzy, partnerzy PUP Kartuzy oraz wszystkie Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu powiatu kartuskiego. Celem projektu było stworzenie skoordynowanego systemu współpracy instytucjonalnej wobec rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym z tytułu bezrobocia lub pozostawania w trwałym pokoleniowym bezrobociu i niemożności wyjścia z systemu świadczeń pomocy społecznej, a także do testowego wypracowania nowych instrumentów rodzinnej aktywizacji i integracji społecznej. Zakres wsparcia dotyczył aktywizacji zawodowej z uwzględnieniem wsparcia całej rodziny (w tym 10 rodzin z terenu gminy Kartuzy). Takim wsparciem były wyjazdy rodzinne dla całych rodzin, które przyczyniły się do integracji rodziny, nauczyły współpracy w rodzinie, zaangażowanie wspólnego w problemy rodziny i aktywności wszystkich członków rodziny w rozwiązywaniu problemów. Takie podejście skutecznie przyczyniło się do zatrudnienia osób bezrobotnych korzystających z pomocy społecznej.

Współpraca wielu instytucji i podmiotów pozwala na skuteczne działania na rzecz rodzin potrzebujących wsparcia, oraz budowanie świadomości i wrażliwości społecznej.

W ramach działań wspólnych organizowane są również wspólne szkolenia.

Powyżej przedstawiono tylko niektóre z działających w naszej gminie formalnych i formalnych partnerstw. Rezultaty działań wskazują, iż współpraca pozwala na wypracowanie efektywnych standardów działań i scalanie potencjałów, w celu budowania silnej sieci wsparcia na rzecz dziecka i rodziny w naszej gminie.

c) Działania ukierunkowane na zmniejszanie liczby dzieci trafiających do opieki instytucjonalnej

W każdej sytuacji, w której wyczerpane zostają możliwości pomocy rodzinie w środowisku i dalszy pobyt dzieci w rodzinie naturalnej nie jest możliwy – wysiłki systemu koncentrują się na zabezpieczeniu odpowiedniej opieki dziecku w pieczy zastępczej. Preferowaną formą zabezpieczenia dziecka jest umieszczenie go w rodzinnych formach opieki, które – zaraz po rodzinie naturalnej – gwarantują środowisko wychowania maksymalnie zbliżone do rodzinnego. W latach 2013 – 2015 obserwuje się widoczny i stale malejący spadek liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej co przedstawia poniższa tabela.

Lp	Dane z terenu gminy Kartuzy	2013		2014		2015	
		umieszczonych	przebywających	umieszczonych	przebywających	umieszczonych	przebywających
1.	Ilość placówek opiekuńczo-wychowawczych opiekuńczych.	3		3		3	
2.	Ilość dzieci umieszczonych/przebywających w rodzinnych formach pieczy zastępczej.	5	22	8	21	2	11
3.	Ilość dzieci opuszczających rodzinne formy pieczy zastępczej.	11		9		8	
4.	Ilość dzieci umieszczonych/przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.	9	29	5	25	7	17
5.	Ilość dzieci opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze.	5		8		9	
6.	Ilość osób objętych programem korekcyjno-edukacyjnym dla stosujących przemoc.	11		11		8	

Tab. 4: Dane Powiatowe Centrum Pomocy w Rodzinie w Kartuzach z lat 2013 - 2015

*ilość dzieci opuszczających dotyczy: powrotu do domu, adopcja i usamodzielnienie

Ten pozytywny trend jest wynikiem znacznie zintensyfikowanych działań profilaktycznych podejmowanych na rzecz rodziny w jej naturalnym środowisku. Mowa tu o wspomnianym wcześniej zdynamizowaniu metod pracy socjalnej oraz asystentów rodziny. Zastosowane rozwiązania pozwoliły na skierowanie bardziej adekwatnej oferty wsparcia, a tym samym zabezpieczyło część rodzin przed rozpadem i umieszczeniem dzieci w opiece zastępczej.

Pozytywnym aspektem wynikającym z tendencji do zmniejszania się liczby dzieci trafiających do opieki instytucjonalnej jest racjonalizacja kosztów, jakie ponosi gmina w związku z finansowaniem pobytu dzieci w zastępczych formach opieki. Z tej analizy wynika, że za rozwijaniem rodzinnych form opieki przemawiają nie tylko względy dobra dziecka, ale w dalszej kolejności także aspekty finansowe.

4. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
» rozwijająca się współpraca instytucji działających na rzecz rodziny	» słaby dostęp do poradnictwa specjalistycznego (pomoc prawna, terapeutyczna, psychologiczna,

<ul style="list-style-type: none"> » doświadczenie, wiedza i kwalifikacje pracowników instytucji działających na rzecz rodziny » zatrudnienie asystentów rodzin pozwalające na budowanie efektywnych metod współpracy z rodzinami w jej środowisku » doświadczenie i pozyskiwanie środków w realizacji projektów skierowanych do osób wykluczonych społecznie » organizowanie społeczności lokalnych (festyny rodzinne, organizacja czasu wolnego dla dzieci) 	<p>mediacja)</p> <ul style="list-style-type: none"> » niewystarczająca oferta ze strony organizacji pozarządowych w obszarze wspierania rodziny z problemami opiekuńczo wychowawczymi » mała aktywność rodzin do samoorganizacji (grupy wsparcia lub grupy samopomocowe) » brak pozytywnych wzorców osobowych w rodzinach dysfunkcyjnych » osłabienie funkcji rodzicielskich i bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych » wzrost liczby zadań zleconych samorządom gminnym ograniczenie środków finansowych z budżetu państwa na zadania realizowane przez gminę (NK) » brak dostatecznej infrastruktury społecznej: mieszkań chronionych i socjalnych, żłobków, klubów dziecięcych itp. » niedostateczny system badań i analiz nad zjawiskami dotyczącymi rodziny » niewystarczające standardy planowania działań » niepełna oferta dla młodzieży funkcjonującej na pograniczu demoralizacji
<p>Szanse:</p>	<p>Zagrożenia:</p>
<ul style="list-style-type: none"> » doświadczenie, wiedza i kwalifikacje pracowników instytucji działających na rzecz rodziny » zwiększenie ilości zatrudnionych asystentów rodzin » możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację projektów skierowanych do rodzin wykluczonych społecznie » podniesienie jakości pracy socjalnej przez wdrożenie innowacyjnych rozwiązań systemowych » wzrastająca liczba rodzin usamodzielnionych od wsparcia pomocy społecznej » polityka samorządu wzmacniająca rolę profilaktyki skierowanej do rodzin szczególnie zagrożonych rozpadem » gotowość do wymiany wiedzy i informacji pomiędzy osobami i instytucjami działającymi w obszarze wsparcia dziecka i rodziny » dostęp do wsparcia finansowego ze źródeł zewnętrznych (np.:MRPiPS, EFS) 	<ul style="list-style-type: none"> » brak motywacji części rodzin objętych wsparciem do zmiany swojej sytuacji życiowej » brak świadomości problemu oraz nieumiejętność szukania pomocy przez rodziny dysfunkcyjne » łatwy dostęp dla dzieci i młodzieży do środków psychoaktywnych » narastający problem uzależnień: cyberuzależnienie, alkoholizm, środki psychoaktywne, lekomania, hazard (duża ilość salonów gier), współuzależnienie » destrukcyjna rola mediów » mała świadomość, umiejętność korzystania z aktywnych form spędzania czasu wolnego przez dzieci ,młodzież, dorosłych

II. CZĘŚĆ STRATEGICZNA

Wizja gminnego systemu wsparcia dziecka i rodziny w roku 2019.

System wsparcia dziecka i rodziny w roku 2019 to rzeczywistość, w której funkcjonuje zacieśniona współpraca na rzecz dziecka i rodziny. Powołany zespół monitorujący, angażuje we wspólne działania kluczowych partnerów i systematycznie będzie wymiana informacji i wiedzę. Jest zdolny do wypracowywania i realizacji określonych działań w odpowiedzi na zmieniającą się rzeczywistość społeczną, w tempie adekwatnym do stwierdzonego stanu potrzeb. Formy wsparcia oferowane na rzecz dziecka i rodziny cechuje wysoki poziom efektywności. Podejmowane są działania uprzedzające wobec większej liczby rodzin przeżywających poważny kryzys poprzez obejmowanie wsparciem na adekwatnym poziomie oddziaływania. Ograniczony będzie do niezbędnego minimum czas pobytu dzieci w instytucjonalnych formach opieki całkowitej. Udoskonalony zostanie system pozyskiwania wiedzy o kondycji rodzin na podstawie prowadzonych badań, pozwalając na wyciąganie niezbędnych wniosków i opracowanie określonych strategii działania.

**CEL STRATEGICZNY:
PODNIESIENIE EFEKTYWNOŚCI GMINNEGO SYSTEMU WSPARCIA
DZIECKA I RODZINY**

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 – Uzyskiwanie kompleksowej informacji o sytuacji rodzin w oparciu o zaplanowane działania o charakterze badawczym

Kierunki działań:

1. Zwiększenie zakresu i liczby badań na temat zjawisk występujących w rodzinach, ich skali oraz rodzaju zagrożeń.
2. Wypracowanie nowego standardu analizy pozyskiwanych danych opisujących sytuację rodzin.
3. Wypracowanie skutecznego systemu monitorowania i ewaluacji w odniesieniu do różnych poziomów oddziaływania na rzecz dziecka i rodziny.
4. Wyprecyzowanie diagnostyki rodzin przeżywających trudności w celu skutecznego dopasowania oferty wsparcia.

Rezultaty

- Opracowany horyzontalny plan niezbędnych badań. Większa liczba badań na temat zjawisk występujących w rodzinach, ich skali oraz rodzaju zagrożeń.
- Udoskonalona diagnostyka rodzin przeżywających trudności, pomagająca w trafnym kwalifikowaniu do odpowiedniej formy wsparcia.
- Wdrożony model wewnętrznej ewaluacji, opracowane narzędzia do monitorowania procesu wsparcia rodzin w odniesieniu do różnych poziomów oddziaływania.

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 - Wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz wsparcia dziecka i rodziny w Gminie Kartuzy

Kierunki działań:

1. Ustalenie zasad działania i rozwój współpracy na rzecz dziecka i rodziny w szczególności uspołnienie misji, ram jej funkcjonowania, budowania skutecznych rozwiązań w obszarze wsparcia rodzin.
2. Ustalenie zasad systematycznej wymiany informacji na poziomie strategicznym, w tym wspólnych kierunków działań, ich zakresu, podziału odpowiedzialności.
3. Podnoszenie poziomu wiedzy ogólnej i specjalistycznej o występujących problemach i zagrożeniach, możliwościach zaradczych, upowszechnianie dobrych praktyk wypracowanych na poziomie lokalnym i ponadlokalnym.

Rezultaty:

- Ustalone zasady współpracy, uspołnione zasady przepływu informacji, oraz wspólnych działań i ich zakresu, podziału odpowiedzialności.
- Większa liczba wspólnych inicjatyw podejmowanych celowo wpisujących się w opracowane i wspólnie uzgodnione ramy działania.
- Podwyższony poziom wiedzy i umiejętności zaangażowanych w wsparcie dzieci i rodzin przez realizację wspólnych inicjatyw o charakterze szkoleniowym i konferencyjnym.
- Utrwalone pozytywne relacje, wzajemne zaufanie, dobra dyspozycja do udzielania koniecznego wsparcia między instytucjami wspierającymi dziecko i rodzinę.

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 - Zwiększenie poziomu adekwatności działania systemu wsparcia na rzecz rodzin w środowisku, poprzez rozwój form i metod oddziaływania w obszarze profilaktyki, reintegracji i interwencji

Kierunki działań:

1. Utrwalenie dobrych praktyk w zakresie wspierania rodziny oraz wypracowanie nowych standardów pracy socjalnej i wsparcia specjalistycznego dedykowanego rodzinom zagrożonym dezintegracją, oraz rodzinom starającym się o powrót pod opiekę ich dzieci z pieczy zastępczych.

2. Rozwój usług i programów profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży i rodziców promujących właściwe postawy rodzicielskie- uczestnictwo rodzin w projektach do nich kierowanych.

3. Wzmacnianie działań profilaktycznych w środowisku rodzinnym, pomagających rodzinie w prawidłowym funkcjonowaniu i wychowaniu dzieci oraz przeciwdziałanie niekorzystnym sytuacjom prowadzącym do dezorganizacji rodzin.

4. Praca z rodzinami dzieci umieszczonych w formach opieki zastępczej w kierunku zaistnienia warunków do ich powrotu pod opiekę rodziców.

5. Wzmacnianie działań z zakresu reintegracji rodzin naturalnych po powrocie dziecka z form pomocy zastępczej – utrwalenie i pogłębienie stanu pozytywnych zmian

Rezultaty:

1. Rozwój usług oferowanych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (w tym Poradnia/Klub dla Rodzin) oraz większa liczba działań o charakterze profilaktycznym, reintegracyjnym i interwencyjnym skierowanym do rodzin.

2. Zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych oraz szybszy czas reakcji na pojawiające się informacje o poważnych problemach i zagrożeniach rodziny.

3. Większa liczba rodzin objętych adekwatnymi działaniami pomocowymi dającymi szansę na zażegnanie stanu poważnego kryzysu w rodzinie, a co za tym idzie malejąca liczba sytuacji prowadzących do odebrania dziecka z rodziny biologicznej (asystentura rodziny, rodziny wspierające).

4. Wszechstronne wsparcie i współpraca z rodziną po powrocie dzieci do rodzin naturalnych.

III. MONITORING I EWALUACJA

Koordinatorem programu jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kartuzach. Monitoring będzie polegał na zbieraniu i analizowaniu danych dotyczących zrealizowanych zadań w ramach przedmiotowego programu, we współpracy z podmiotami zaangażowanymi w jego realizację. Monitorowanie realizacji programu umożliwi obserwację realizacji zadań, aktualną identyfikację problemów i stopień realizacji założonych celów. Ewaluacja programu będzie dokonana na koniec jego realizacji.

IV. Finansowanie programu

Program będzie finansowany ze środków własnych pochodzących z budżetu Gminy Kartuzy. Przewiduje się również aplikowanie o środki ze źródeł zewnętrznych takich jak MRPiPS, EFS, czy programy i projekty ukierunkowane na wsparcie dziecka i rodziny oraz organizacji pozarządowych i sponsorów.

V. Realizatorzy programu

Realizatorem programu jest Gmina Kartuzy/Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kartuzach oraz partnerzy:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kartuzach
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Kartuzach
- Organizacje pozarządowe
- Powiatowa Komenda Policji w Kartuzach
- Sąd Rodzinny i Nieletnich - Zespół kuratorów rodziny
- Straż Miejska
- Wydział Oświaty

Podsumowanie

Program Wsparcia Dziecka i Rodziny zakłada tworzenie optymalnych warunków dla poprawy jakości życia dzieci i ich rodzin. Do realizacji tych założeń niezbędny jest rozwinięty i szybko reagujący system, który zapewni w pierwszej kolejności wsparcie profilaktyczne, a rodzinom stworzy możliwości samodzielnego zmierzenia się ze swoimi problemami. Takie podejście zwiększy szanse rodziny na prawidłowe funkcjonowanie w środowisku oraz wykorzystanie własnej aktywności i wewnętrznego potencjału w celu zmiany swojej sytuacji życiowej. Wsparcie na rzecz rodzin, które realizowane będzie w ramach niniejszego Programu powstanie przy zaangażowaniu instytucji i organizacji będą nakierowane w pierwszej kolejności na wykorzystywanie zasobów własnych rodziny oraz jej środowiska, a wsparcie instytucjonalne będzie zapewnione w sytuacji, gdy rodzina będzie zmagająca się z problemami, których nie jest w stanie samodzielnie rozwiązać. Tak ujęte zadania obligują do stałego wzmocnienia oraz podnoszenia efektywności systemu, który opiera się na współpracy i komunikacji pomiędzy organizacjami i instytucjami świadczącymi wsparcie dziecku i rodzinie na terenie Gminy Kartuzy. Niniejszy Program zapewnia realizację zamierzonych działań.